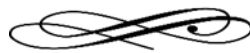

лузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи це означає потребу оволодіння новими компетентностями, пов'язаними з роботою у цифровому середовищі та використанням інтелектуальних технологій.

Висновки. Еволюція інформаційних технологій від автоматизації процесів до штучного інтелекту демонструє закономірність розвитку людства. Кожний етап сприяв новим досягненням – від зменшення обсягів ручної праці до формування глобальних цифрових екосистем. Сьогодні штучний інтелект є ключовим чинником трансформацій у суспільстві, і важливим завданням науковців та практиків стає пошук балансу між технологічними інноваціями й гуманітарними цінностями.

Список використаних джерел

1. Anisimova O., Prihunov O., Lukash H., Yavorska T. Social and communication challenges and practical cases of implementation of management information systems in higher education. *Library Science. Record Studies. Informology*. 2024. Vol. 20, № 3. P. 41–54. DOI: 10.63009/lrsi/3.2024.41.
2. Гарафонова О. І., Жосан Г. В. Діджиталізація та автоматизація бізнес-процесів: відмінність дефініцій та місце в менеджменті підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. Вип. 15. С. 161–166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tavnve_2023_15_21
3. Подгаєцький О. О. Еволюція розробок у галузі штучного інтелекту в Україні та світі. *Дослідження з історії техніки*. 2012. Вип. 16. С. 48–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dzit_2012_16_7

УДК: 004.738.5:17:316.774](477)

Ольга Анісімова, д-р екон. наук, професор, в. о. завідувача кафедри,

Валерія Марценюк, магістр

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

САМООРГАНІЗАЦІЯ ТА ЕТИЧНА МОДЕРАЦІЯ У ВІРТУАЛЬНИХ ГРОМАДАХ ЯК ПРОЯВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КОРИСТУВАЧА

Анотація. У тексті йдеться про феномен самоорганізації та етичної модерації у віртуальних спільнотах як ключовий прояв інформаційної культури сучасного користувача. Розглянуто механізми внутрішньої регуляції онлайн-груп, роль неформальних норм, цифрової етики та відповідальності учасників за підтримку безпечного і конструктивного комунікаційного середовища. У цьому контексті важливою сферою дослідження є процес становлення етичних стандартів у віртуальних спільнотах, які функціонують у межах різних соціальних платформ – від соціальних мереж до тематичних чатів, форумів і волонтерських груп. Як приклад

успішної практики, проаналізовано волонтерську спільноту «Повернись живим», у якій завдяки самоорганізації та етичній модерації формується довіра, взаємоповага й висока якість комунікації.

Ключові слова: інформаційна культура, віртуальна громада, етична модерація, самоорганізація.

У ХХІ столітті інформаційна культура стала не лише умовою успішної взаємодії у цифровому середовищі, а й фактором формування етичної поведінки користувачів. Цифрові комунікації дедалі більше визначають соціальні норми, способи мислення та оцінювання інформації. У такому середовищі інформаційна культура постає не лише як сукупність знань і навичок, пов'язаних із пошуком, обробкою, критичною оцінкою та поширенням інформації, а як етична компетентність, що передбачає здатність до відповідального використання інформації, дотримання норм спілкування, повагу до цифрових прав інших учасників спільноти [1]. Віртуальні громади дедалі частіше самостійно виробляють етичні норми, що не регулюються офіційними інституціями, але діють ефективно на основі соціального контракту, репутаційних механізмів і внутрішньої модерації.

Особливого значення ці процеси набули в Україні після 2022 року, коли віртуальні спільноти стали не лише джерелом інформації, а й інструментом спротиву, мобілізації, підтримки і психоемоційної стабілізації суспільства. У цьому середовищі сформувалися власні етичні кодекси, зокрема – заборона на розголошення оперативної інформації (координат, переміщень, втрат), підтримка норм ненасильницького спілкування, самоцензура задля збереження бойового духу, а також толерантність до стресових реакцій інших. Віртуальні громади стають простором не лише для обміну інформацією, а й для реалізації процесів самоорганізації, що визначають етичні стандарти поведінки учасників. Самоорганізація у віртуальних спільнотах слугує ключовим механізмом, що забезпечує підтримку норм доброзичливого спілкування, цифрової відповідальності та протидії дезінформації (рис. 1). Етична модерація, здійснювана як офіційними адміністраторами, так і самими учасниками, формує внутрішні правила, що сприяють підтриманню атмосфери поваги, толерантності і взаємодопомоги. Ці процеси є складниками інформаційної культури користувача – здатності критично оцінювати інформацію, регулювати власну поведінку та впливати на культуру спілкування у цифровому просторі [2].

Один із яскравих прикладів успішної самоорганізації та етичної модерації у віртуальній громаді – це волонтерська спільнота «Повернись живим» у соцмережах, зокрема в Facebook і Telegram [5]. Розглянемо на її прикладі, як працює самоорганізація та етична модерація віртуальної громади. Самоорганізація спільноти виявляється в тому, що користувачі самостійно координують допомогу – фінансову, інформаційну, логістичну. Часто ініціативи (збори, перевірка постачальників,

розголос проблем) народжуються знизу від звичайних підписників. Спільнота активно реагує на запити і пропонує рішення швидше, ніж офіційні структури. Етична модерація простежується у дотримуванні чітких правил: без образ, політичних провокацій, фейків або чутливої інформації про військові дії [3]. Модератори й активні учасники м'яко, але послідовно втручаються в разі порушень, створюючи атмосферу довіри і взаємоповаги.

Користувацький контент	Початкова точка, де все, що користувачі публікують або поширюють (пости, коментарі, повідомлення, медіа)
Автоаналіз / Фільтрація	Алгоритми, які виявляють потенційно шкідливий або етично сумнівний контент
Модерація ⇔ Етичні стандарти	- Контент аналізується на відповідність етичним нормам і правилам спільноти. - Базується на політиках платформи і принципах загальної етики
Оновлення політик та AI-моделей	На основі аналізу ухвалюється одне з рішень
Рішення ⇔ Апеляція / Зворотний зв'язок	Користувачі мають право оскаржити модераторське рішення

Діалог з громадою для удосконалення етичних норм

Рисунок 1 – Механізми внутрішньої регуляції онлайн-груп

Джерело: укладено автором

Цей кейс демонструє, як інформаційна культура користувача виявляється не тільки у грамотності, а й у здатності колективно підтримувати етичні стандарти в кризових умовах. Саме це й формує довготривалу довіру до спільноти.

Внутрішня регуляція у віртуальних спільнотах базується не лише на зовнішньому адміністративному контролі (наприклад, модераторах чи адміністраторах), а й на самоорганізованих практиках взаємного впливу, які часто більш ефективні у забезпеченні сталості, довіри й етичної взаємодії.

Онлайн-групи, особливо ті, що формуються навколо спільної мети (волонтерство, підтримка, обмін знаннями), формують власні правила поведінки, які не завжди зафіксовані письмово, але чітко зрозумілі учасникам: не поширювати неперевірену інформацію; не публікувати особисті дані; дотримуватися поваги у спілкуванні; не дублювати запити чи коментарі без потреби. Такі норми закріплюються через повторення, позитивне підкріплення та соціальне схвалення / несхвалення.

Активні учасники спільноти часто беруть на себе роль неформальних модераторів, реагуючи на порушення етичних норм навіть без офіційних повноважень.

Це виявляється в: зауваженнях до некоректної поведінки; закликах щодо дотримання правил; поясненнях новим учасникам – «як тут заведено». Такий механізм соціального тиску м'який, але дієвий, бо ґрунтується на довірі та спільному баченні цінностей [4, с. 140].

Цифрова етика – це сукупність моральних принципів, які регулюють поведінку людини в інформаційному середовищі. У віртуальних громадах вона проявляється у відповідальності за поширення контенту (фактчекінг, посилання на джерела); емпатії до співрозмовників; уникненні мови ворожнечі, маніпуляцій, тролінгу; дотриманні авторських прав та приватності. Високий рівень цифрової етики є запорукою безпечного комунікаційного клімату.

Кожен учасник спільноти – не пасивний споживач, а співтворець культури взаємодії. Участь в обговореннях, дотримання етичних рамок, підтримка новачків – усе це прояви свідомої відповідальності за етичне здоров'я спільноти.

Проаналізуємо самоорганізацію та етичну модерацію віртуальної громади на прикладі «Повернись живим». У Telegram-групах чи Facebook-спільнотах, пов'язаних із фондом, користувачі не лише дотримуються офіційних правил, але й активно контролюють контент; швидко реагують на фейки, провокації або грубощі; підтримують позитивний і професійний тон спілкування, попри емоційно важкий контекст.

Це свідчить про ефективну внутрішню регуляцію, яка базується на довірі, спільній меті та колективній етичній свідомості. Отже, самоорганізація та етична модерація у віртуальних громадах є важливою частиною формування інформаційної культури користувача. Вони гарантують не лише безпеку інформаційного обміну, а й розвиток етичної свідомості, відповідальності та громадянської позиції в цифровому просторі, що є особливо актуальним для сучасного українського суспільства.

Отже, інформаційна культура в Україні набула нової якості: вона стала носієм громадянських, етичних і гуманістичних цінностей у цифровому просторі. У процесі формування віртуальних громад виявляється тенденція до утвердження норм, що спираються на моральну чутливість, цифрову етику та відповідальне інформаційне споживання. Подальші дослідження у цьому напрямі можуть розкрити механізми культурного саморегулювання та роль цифрових технологій у розвитку етичної свідомості.

Список використаних джерел

1. Палеха Ю. І. Інформаційна культура особи, суспільства, організації: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 404 с.
2. Коломієць О., Головата О. Формування інформаційної культури майбутнього фахівця у контексті сучасних освітніх завдань. *Соціум. Документ. Комунікація. Серія: Історичні науки*. 2020. Вип. 10. С. 310–333. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/colscart_2020_10_15

3. Лукаш Г., Анісімова О. Конфліктогени та їх роль у розв'язанні конфліктів. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи*: матеріали IX Міжнародної наук.-практ. конф., м. Полтава, 21 лист. 2024. Полтава, 2024. С. 64.

4. Лукаш Г. П., Боровець С. С. Техніки передачі негативних повідомлень у діловому спілкуванні. *Інформація та соціум*: збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 02 черв. 2023. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. 167 с. URL: <https://r2.donnu.edu.ua/items/41e25d47-68fb-4f9b-a7a5-19b3cf2754d7/full>

5. Повернись живим. *Офіційний сайт у Facebook*. URL: https://www.facebook.com/backandalive/?locale=uk_UA

6. Трансформаційні процеси у суспільній та соціокультурній сферах України / О. М. Анісімова, Л. А. Ковальська, Г. П. Лукаш, О. В. Прігунов, О. С. Щербіна, Т. М. Яворська. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2021. 185 с.

УДК:025.4.036:004.9

Ольга Анісімова, д-р екон. наук, професор, в. о. завідувача кафедри,

Діана Поліщук, магістр

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ТЕХНОЛОГІЇ АВТОМАТИЗАЦІЇ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ

Анотація. Тези присвячені аналізу значення автоматизації бібліографічного оформлення у сучасній науковій діяльності, перевагам та функціональним можливостям спеціалізованих інструментів, зокрема Vak.in.ua та Grafiati, як ключових рішень для наукової спільноти.

Ключові слова: бібліографічні менеджери, цитування, автоматизація.

У контексті цифрової трансформації наукової та освітньої діяльності зростає потреба у швидкому, точному та стандартизованому оформленні бібліографічних посилань. Бібліографічне посилання є не лише елементом академічної етики, а й засобом забезпечення прозорості, достовірності та відтворюваності результатів дослідження. В умовах збільшення обсягів інформації та розмаїття стандартів цитування автоматизація бібліографічного оформлення стає важливою умовою ефективної організації наукової праці [1]. Особливої актуальності ця тема набуває для майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, які мають володіти інструментами автоматизованого опрацювання джерел.

У сучасному науковому середовищі для створення, редагування та форматування бібліографічних посилань розроблено значний арсенал спеціалізованих програмних рішень, які значно автоматизують та спрощують цей процес. Зокрема, такі інструменти як Vak.in.ua та Grafiati, а також інші бібліографічні менеджери, дають змогу здійснювати автоматичне генерування посилань [2].